

Nr 273, poz. 2703 i Nr 281, poz. 2781, z 2005 r. Nr 17, poz. 141, Nr 94, poz. 788, Nr 122, poz. 1020, Nr 131, poz. 1091, Nr 167, poz. 1400 i Nr 249, poz. 2104, z 2006 r. Nr 144, poz. 1043, Nr 208, poz. 1532, Nr 227, poz. 1658, z 2007 r. Nr 42, poz. 273, Nr 80, poz. 542, Nr 115, poz. 791, Nr 120, poz. 818 i Nr 181, poz. 1292) Rada Gminy Miasteczko Krajeńskie uchwała, co następuje:

§1. W uchwale Nr XVI/76/2008 Rady Gminy Miasteczko Krajeńskie z dnia 28 marca 2008 r. w sprawie utworzenia Zespołu Szkół w Miasteczku Krajeńskim i określenia obwodu, §2 otrzymuje brzmienie:

1. Do obwodu Szkoły Podstawowej im. kmdra Bolesława Romanowskiego w Miasteczku Krajeńskim należą miejscowości: Arentowo, Brzostowo, Grabionna, Grabówno, Miasteczko-Huby, Miasteczko Krajeńskie, Okaliniec, Solnówek i Wolsko;
2. Do obwodu Publicznego Gimnazjum im. Stanisława Staszica w Miasteczku Krajeńskim należą miejscowości: Aren-

towo, Brzostowo, Grabionna, Grabówno, Miasteczko-Huby, Miasteczko Krajeńskie, Okaliniec, Solnówek i Wolsko;

§2. Traci moc:

- 1) §2 uchwały Nr V/50/99 Rady Gminy Miasteczko Krajeńskie z dnia 27 lutego 1999 r. w sprawie przekształcenia Szkoły Podstawowej im. Komandora Bolesława Romanowskiego w Miasteczku Krajeńskim;
- 2) §2 uchwały Nr V/51/91 Rady Gminy Miasteczko Krajeńskie z dnia 27 lutego 1999 r. w sprawie założenia Publicznego Gimnazjum w Miasteczku Krajeńskim.

§3. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Miasteczko Krajeńskie.

§4. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 września 2008 r. i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
(-) *mgr Daniela Pawlak*

2443

UCHWAŁA Nr XVII/129/2008 RADY GMINY BUDZYŃ

z dnia 30 czerwca 2008 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Budzyń na lata 2008-2011”

Na podstawie art. 15 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1274, i Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 80, poz. 717, i Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055, i Nr 116, poz. 1203, z 2005 r. Nr 172, poz. 1441, i Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 17, poz. 128 i Nr 181 poz. 1337, z 2007 r. Nr 48, poz. 327, Nr 138, poz. 974, i Nr 173, poz. 1218) oraz art. 87, ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 96, poz. 959, i Nr 238, poz. 2390, oraz z 2006 r. Nr 50 poz. 362 i Nr 126 poz. 875) Rada Gminy Budzyń uchwała co następuje:

§1. Przyjmuje się „Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Budzyń na lata 2008-2011” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Budzyń.

§3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący
Rady Gminy
(-) *Bogdan Łasecki*

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BUDZYŃ na lata 2008 – 2011

1. Wstęp

1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Budzyń.

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Budzyń na lata 2008 – 2011” jest ukierunkowanie działań Samorządu Gminnego mające na celu poprawę stanu zachowania i utrzymania gminnego środowiska kulturowego. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

oraz

- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami gminy Budzyń, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego i figurujących w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

1.2.1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami)

- art. 7 ust. 1 pkt 9

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

1.2.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami)

- art. 4

„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska.”

- art. 5

„Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwale zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”

- art. 18 i art. 19

zakładają obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami

- art. 20

studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków

- art. 22 ust. 4

„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzka ewidencja zabytków.”

- art. 32 ust. 1 pkt 3 i ust 2

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków

- art. 33 ust. 1 i ust 2.

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków

- art. 81

Organ stanowiący gminy lub powiatu ma prawo udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

- art. 87

Artykuł ten stanowi, że:

- wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami;
- gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
- z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wójt sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.

2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa:

2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjętym przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dnia 19 grudnia 2005 r.

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w w/w dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę krajobrazu kulturowego.

Celem głównym „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego” jest

Poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutująca wzrostem poziomu życia mieszkańców.

ma być on realizowany przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych. Największe znaczenie dla dziedzictwa kulturowego ma cel strategiczny

Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku który osiągnięty będzie przez realizację celów operacyjnych, w tym celu operacyjnego

Wzrost znaczenia i zachowania dziedzictwa kulturowego.

„Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski pełni kilka funkcji. Jest ono czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, gdyż może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych. Szczególnie ważnym elementem tego dziedzictwa jest wielkopolska kultura przedsiębiorczości.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- inwestycje w instytucje kultury
- ochronę dorobku kulturowego
- wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu
- promocje aktywności kulturalnej mieszkańców.”

2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą Nr XLII/628/2001 w dniu 26 listopada 2001 r.

Nie ma rangi prawa miejscowego, jest jednak wiążący, ponieważ:

- jego ustalenia muszą być uwzględnione w uchwalanych przez organy samorządu terytorialnego studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, z którymi z kolei musi być spójny każdy opracowany miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego,
- w planie zapisane zostają wszystkie zadania rządowe i samorządu województwa służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych ze wskazaniem obszarów, na których przewiduje się realizację tych zadań.

Podstawowym celem planu jest harmonijny i zrównoważony rozwój obszaru całego województwa. Pojęcie „zrównoważony rozwój” łączy w sobie: ład społeczny, ład ekonomiczny ład ekologiczny oraz najbardziej podkreślony ład przestrzenny wyrażający się dążeniem do harmonijności, uporządkowania i proporcjonalności wszystkich elementów środowiska człowieka.

Plan uznaje, że podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla przyszłych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa. Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna być realizowana po-

przez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej. Plan podkreśla, że elementy naturalne i kulturowe w krajobrazie mogą pozytywnie stymulować inne dziedziny życia jednakże pod warunkiem m.in. właściwego wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego poprzez dostosowanie funkcji obiektów dla turystyki, przez dbałość o stan techniczny i estetykę zabytków i otoczenia.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego przyjęto, że:

- ścisłej ochronie konserwatorskiej powinny podlegać tereny, na których zachowały się zespoły przestrzenne wpisane do rejestru zabytków. Celem takich działań jest zachowanie ich historycznego charakteru oraz zapewnienie ochrony i rewaloryzacji;
- należy chronić historyczne układy ruralistyczne oraz zespoły sakralne, pałacowo – parkowe, folwarki, zabytkowe budynki mieszkalne, gospodarcze, szkoły, wiatraki, młyny, gorzelnie i inne elementy specyficzne dla architektury wiejskiej np.: krzyże, kapliczki;
- należy przestrzegać wytycznych konserwatorskich w zakresie nie tylko poszczególnych obiektów objętych ochroną, ale również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych;
- należy „odkryć” lokalną architekturę wiejską i zapewnić możliwość wprowadzenia tradycyjnych gabarytów, form dachów, detali i rozwiązań materiałowych do obiektów o współczesnych standardach;
- chronić krajobraz, a w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i kulturowych wykluczyć realizacje obiektów, które charakterem kolidują z otoczeniem;
- szanować kształtowaną tradycyjnie różnorodność form osadnictwa wiejskiego;
- wydobyć w układzie przestrzennym elementy kompozycji urbanistycznej: dominant przestrzennych, osi widokowych, ekspozycji, dolin, skarp, charakterystycznych form terenowych, grup zieleni, alei.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Budzyń.

Gmina Budzyń znajduje się w południowej części powiatu chodzieskiego. Siedziba gminy mieści się w jej centrum. Gmina (8.377 mieszkańców) zajmuje obszar 207,85 km² z czego ponad 50% to użytki rolne a około 35% stanowią lasy.

Miejscowość Budzyń po raz pierwszy wzmiankowana była w 1435/36 r. Jest to dawne miasto królewskie. Jego data lokacji jest nieznana. W XV i XVI w. naprzemian zwana była miastem (po raz pierwszy w 1458 r.) i wsią.

„Na skraju obecnych terenów wsi istniała wcześniej osada Bugaje, zniszczona prawdopodobnie w wieku XIV. Prawa miejskie otrzymał Budzyń jeszcze przed 1458 r., za panowania Kazimierza Jagiellończyka. Odnowił je Władysław IV w 1641, potwierdzając jednocześnie wizerunek orła białego i klucza

jako herb Budzyna. W starostwie rogozińskim Budzyń był miastem królewskim, a później siedzibą niegrodowego starostwa budzyńskiego.

W 1774 został bezprawnie zaanektowany przez Królestwo Prus, co było wykroczeniem poza oficjalne postanowienia rozbiorowe. Pomimo intensywnych procesów germanizacyjnych Polacy stanowili w Budzynie większość – świadczą o tym spisy ludności z lat 1816, 1831 i 1871.

5 stycznia 1919 roku Budzyń został wyzwolony spod protektoratu Prus przez powstańców z pobliskiego Rogoźna Wielkopolskiego. Budzyń stał się miastem strategicznie ważnym dla Powstania. 7 lutego udaremnił atak niemiecki na Rogoźno, w czym wydatny udział mieli mieszkańcy Budzyna. 26 kwietnia 1919 r. otrzymali symboliczny klucz do ratusza. Jednakże już 15 lat później rozporządzeniem Rządu II Rzeczypospolitej Budzynie odebrano prawa miejskie. Od tego czasu Budzyń funkcjonuje na prawach wsi¹

Na terenie gminy znajduje się 7 obiektów architektury wpisanych do rejestru zabytków. W Budzynie najcenniejszym zabytkiem jest kościół parafialny p.w. św. Barbary. Kościół ten wzniesiony został jako katolicki w 1849 r. jako murowany na miejscu starszego drewnianego kościoła, który uległ zniszczeniu poprzez częste pożary. Zbudowano go w stylu charakterystycznym dla historyzmu XIX wieku z elementami zaczerpniętymi z architektury renesansowej. W latach 1939 – '45 Niemcy zamienili kościół w magazyn. A w roku 1945 powrócił do parafii rzymsko – katolickiej.

Oprócz kościoła cennym zabytkiem Budzyna jest drewniany wiatrak paltrak, usytuowany przy ul. Rogozińskiej.

Na terenie tej miejscowości znajdują się jeszcze dwa obiekty wpisane do rejestru zabytków, a są nimi szczytowe budynki mieszkalne charakterystyczne dla zabudowy Budzyna, z których jeden w latach 70 – tych XX wieku został rozebrany i odbudowany z zachowaniem historycznej kubatury i elewacji szczytowej, znajduje się on przy ul. Rynkowej 45, dawniej nr 47. Drugi zaś budynek mieszkalny wpisany do rejestru zabytków znajduje się przy tej samej ulicy pod numerem 30, dawniej nr 28 wzniesiony na rzucie prostokąta jako murowany ok. połowy XIX wieku.

Ponadto w gminie znajdują się dwa kościoły wpisane do rejestru zabytków w Bukowcu i w Sokołowie Budzyńskim. Kościół filialny w Bukowcu powstał w 1863 r. jako ewangelicki murowany w stylu neogotyckim z wieżą od zachodu i półkolistą absydą od wschodu z zachowanymi we wnętrzu emporami. Kościół filialny p.w. Niepokalanego Serca NMP w Sokołowie Budzyńskim powstał około 1846 r. również jako ewangelicki, murowany w stylu neoromańskim, bezwieżowy jedynie z sygnaturką wieńczącą szczyt i z absydą oflankowaną prostokątnymi emporami. Do rejestru zabytków wpisany jest także kościół parafialny p.w. MB Pocieszenia w Wyszytach, który powstał w latach 1824 – '25 jako katolicki w budynku XVIII – wiecznego spichlerza na terenie dawnego założenia folwarcznego.

Do rejestru zabytków z terenu gminy wpisany jest także dworski park krajobrazowy w Dziewokluczu założony w 2 poł. XIX w. i znacznie przekształcony po II wojnie światowej wchodzący w skład zespołu folwarcznego. Na terenie parku

znajduje się bardzo już przebudowany dwór, który to na skutek prac budowlanych utracił swoje zabytkowe walory.

Poza tym na terenie gminy spośród znacznej liczby cmentarzy dwa wpisane są do rejestru zabytków i są to: cmentarz ewangelicki w Budzynie z 2 połowy XIX w. usytuowany przy ul. Wągrowieckiej oraz cmentarz ewangelickich w Wyszynkach założony w 2 poł. XIX w.

Obecnie podczas opracowywania niniejszego programu toczy się postępowanie administracyjne w sprawie wpisania do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego kościoła parafialnego p.w. św. Kazimierza w Podstolicach.

Ponadto w Budzynie znajduje się kościół ewangelicki, ob. rzymsko – katolicki pomocniczy p.w. św. Andrzeja Boboli wzniesiony jako murowany w 1881 r. w stylu neoromańskim, który figuruje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Na terenie gminy występują założenia ruralistyczne z XIX – wieczną zabudową mieszkalną, należą do nich: Bukowiec, Dziewoklucz, Nowa Wieś Wyszynska, Sokołowo Budzyńskie oraz Wyszyny – wzmianka o tej miejscowości pochodzi z 1400 r. Jednak brak jest ich dokładnego rozpoznania dlatego też zaleca się przeprowadzenie historycznego rozpoznania tych miejscowości celem przeanalizowania ich rozwoju dla prawidłowej ochrony wartościowych układów.

Oprócz obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy rozpoznano wiele przykładów ciekawej zabudowy małomiasteczkowej w Budzynie i wiejskiej na pozostałym terenie, która ujęta została w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wraz z cmentarzami i zespołami folwarcznymi zgodnie z poniższą tabelą i spisem.

ZASOBY ZABYTKÓW W GMINIE BUDZYŃ

TYP OBIEKTU		MUROWANY	DREWNIANY	W TYM WPISANY DO REJESTRU
1. UKŁADY URBANISTYCZNE ilość	1	x	x	
2. UKŁADY RURALISTYCZNE ilość	5	x	x	-
3. ZABUDOWA MIESZKALNA		162	12	2
4. OBIEKTY SAKRALNE				
a. kościoły romańskie				
b. kościoły gotyckie				
c. kościoły nowożytny XVI-XVIIIw.				
d. kościoły XIXw. – 1945r.		6		4
e. klasztory				
f. synagogi, bóżnice				
g. kaplice, dzwonnice, bramy, ogrodzenia inne		3		
5. BUDOWNICTWO OBRONNE				
a. zamki i ich relikty				
b. miejskie mury obronne				
c. fortyfikacje nowożytny i późniejsze				
6. OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ				
a. ratusze				
b. budynki adm.publ., sądy, banki, poczty		1		
c. szkoły		4		
d. leśniczówki i gajówki		1		
e. karczmy i zajazdy				
f. inne (szpital, muszla konc., sale gimn., sanatoria)				
7. OBIEKTY PRZEMYSŁOWE I GOSPODARCZE				
a. zakłady przemysłowe				
b. dworce kolejowe z zespołami bud.		3		
c. spichrze, magazyny, stodoły				
d. młyny		1		
e. gorzelnie i browary		2		
f. młeczarnie				
g. kuźnie				
h. wiatraki			1	1
i. wieże ciśnień				
j. inne (bud. gosp. lamusy)		16	1	2
8. PAŁACE I DWORY		3		
9. ZESPOŁY FOLWARCZNE		9		
a. stodoły		1		
b. spichrze		2		
c. obory		1		
d. stajnie		1		
e. chlewnie				

f. owczarnie	2		
g. kuźnie			
h. wagi			
i. inne magazyny			
j. gorzelnie i browary	2		
k. inne (oficyny, domy folwarczne)	2		
10. PARKI ilość	1	x	x
a. altany, lodownie, inne elem. małej arch.			1
b. bramy i ogrodzenia	1		
11. CMENTARZE	ilość		wpisanych do rejestru
a. rzymsko-katolickie	8	x	
b. ewangelickie	24	x	2
c. prawosławne		x	
d. żydowskie	1	x	
e. inne (kostnice, kaplice)		x	
12. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	ilość ogółem		wpisanych do rejestru
a. grodziska	x		x
b. osady	243		x
c. cmentarzyska	16	x	x
d. inne	x		x
13. INNE			
a. przepompownie			
b. mosty kolejowe			

Źródło: Raport o stanie zabytków w gminie Budzyń – Piła, maj 2004 r.

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchomości o najwyższym znaczeniu dla gminy Budzyń – wpisane do rejestru zabytków (wykaz).

BUDZYŃ

- kościół rzymsko – katolicki parafialny p.w. św. Barbary, 1849 r., nr rej. A – 227/1261 z dnia 30.09.1971 r. obecnie – 542/Wlkp/A
- dom, ul. Rynkowa 22, 1 poł. XIX nr rej. A – 228/1262 z dnia 30.09.1971 r. – nie istnieje, obiekt należy wykreślić z rejestru zabytków
- dom, ul. Rynkowa 28, ob. 30, ok. poł. XIX w., nr rej. A – 229/1263 z dnia 30.09.1971 r. – obecnie 543/Wlkp/A
- dom, ul. Rynkowa 47, ob. 45, ok. poł. XIX w., nr rej. A – 230/1264 z dnia 30.09.1971 r. – obecnie 539/Wlkp/A
- wiatrak paltrak, XIX/XX w., nr rej. A – 316/16 z dnia 22.09.1977 r. – obecnie 544/Wlkp/A
- cmentarz ewangelicki, 2 poł. XIX w., nr rej. A – 565 z dnia 21.02.1989 r. – obecnie 545/Wlkp/A

BUKOWIEC

- kościół ewangelicki, ob. rzymsko – katolicki, filialny p.w. MP Różańcowej 1863 r., nr rej. A – 716 z dnia 16.11.1990 r. – obecnie 546(Wlkp)A.

DZIEWOKLUCZ

- park dworski, 2 poł. XIX w., nr rej. – 549 z dnia 28.09.1987 r.

PODSTOLICE

- kościół rzymsko – katolicki, parafialny, p.w. św. Kazimierza – wszczęte postępowanie administracyjne w sprawie wpisania obiektu do rejestru zabytków

SOKOŁOWO BUDZYŃSKIE

- kościół ewangelicki, ob. rzymsko – katolicki, filialny p.w. Niepokalanego serca NMP ok. 1846 r., nr rej. A – 717 z dnia 16.11.1990 r. – obecnie 547/Wlkp/A.

WYSZYNY

- dawny spichlerz, obecnie kościół rzymsko – katolicki, parafialny p.w. MB Pocieszenia przebudowany z XVIII – wiecznego spichlerza w latach 1824 – '25, nr rej. A – 238/1273 z dnia 30.09.1971 r. – obecnie 548/Wlkp/A.

WYSZYŃKI

- cmentarz ewangelicki, 2 poł. XIX w., nr rej. A – 566 z dnia 21.02.1989 r. – obecnie 538/Wlkp/A.

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości (wojewódzka ewidencja zabytków – wykaz). (Obiekty podkreślone wpisane do rejestru zabytków wyszczególnione w punkcie 3.1.)

BUDZYŃ

1. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. BARBARY:
  - a) kościół, mur., 1849,
  - b) brama, mur., pocz. XX.
2. KOŚCIÓŁ EWANG., OB. KATOLICKI P.W. ŚW. ANDRZEJA, mur., l. 20-te XX.
3. KAPLICZKA Z FIGURĄ ŚW. ROCHA, mur., l. 20-te XX.
4. STACJA PKP, mur., k. XIX.
5. SZKOŁA PODSTAWOWA, mur., k. XIX.
6. WIATRAK PALTRAK, drewno, przed 1918.

7. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, ul. Wągrowiecka, nieczynny, 2 poł. XIX.
8. CMENTARZ KATOLICKI, nieczynny, tzw. „Okręglik”, 1813.
9. CMENTARZ KATOLICKI, PRZYKOŚCIELNY, nieczynny, ul. Lipowa, pocz. XIX.
10. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, 2 poł. XIX.
11. MIEJSCE PO CMENTARZU EWANGELICKO-AUGSBURSKIM, 2 poł. XIX.
12. MIEJSCE PO CMENTARZU ŻYDOWSKIM, XVIII.
  - ul. Bugaje
13. DOM Nr 4, mur., 1 ćw.XX.
14. DOM Nr 18, mur., 1 ćw.XX.
15. DOM Nr 19, mur./drewno, 4 ćw.XIX.
  - ul. Chodzieska
16. DOM Nr 5, mur., ok.1900
17. DOM Nr 21, mur., ok.1900.
18. DOM Nr 24, mur., XIX/XX.
19. DOM Nr 27, mur., 4 ćw. XIX.
20. DOM Nr 29, mur., pocz. XX.
21. DOM Nr 34, mur., 4 ćw. XIX.
22. DOM Nr 35, mur., pocz. XX.
  - ul. Dworcowa
23. DOM Nr 4, mur., 1 ćw. XX.
24. DOM Nr 12, mur., XIX/XX
25. DOM Nr 18, mur., k. XIX.
26. DOM Nr 26, mur., ok.1900.
27. DOM Nr 28, Komenda Policji, mur., 1 ćw. XIX.
28. DOM Nr 30, mur., pocz. XX.
29. DOM Nr 45, mur., 4 ćw. XIX.
30. DOM Nr 52, mur., pocz. XX.
31. DOM Nr 56, mur., pocz. XX.
32. DOM Nr 61, mur., 1913.
33. DOM bez n-ru, mur., 1910.
34. BUDYNEK GOSPODARCZY, bez n-ru, mur., pocz. XX.
  - ul. Lipowa
35. DOM Nr 1, mur., pocz. XX.
36. ZESPÓŁ DOMU Nr 2:
  - a) dom, mur., ok.1910,
  - b) budynek gospodarczy, mur./drewno, 1 ćw. XX.
37. DOM Nr 4, mur., pocz. XX.
38. DOM Nr 5, mur., 4 ćw. XX.
39. DOM Nr 7, mur., XIX/XX.
40. DOM Nr 8, mur., 4 ćw. XIX.
41. DOM Nr 10, mur., 2 poł. XIX.
42. DOM Nr 12, mur., 2 poł. XIX.
43. DOM Nr 13, mur., 2 poł. XIX.
44. DOM Nr 15, mur., 1912.
45. DOM Nr 16, mur., pocz. XX.
46. DOM Nr 19, mur., pocz. XX.
47. DOM Nr 23, mur., XIX/XX.
48. DOM bez n-ru, mur., 1 ćw. XX.
  - ul. Margonińska
49. DOM Nr 9, szach., 1 ćw. XIX.
50. DOM Nr 24, mur., XIX/XX.
51. DOM Nr 44, mur., 1900-1910.
  - ul. Przemysłowa
52. DOM Nr 2, mur., 4 ćw. XIX.
  - ul. Piłsudskiego
53. DOM Nr 2, mur./drewno, 1 ćw. XX.
  - ul. Rogozińska
54. DOM Nr 1, mur., 1 ćw. XX.
55. DOM Nr 8, mur., 1 ćw. XX.
56. DOM Nr 9, mur., pocz. XX.
57. DOM Nr 15, mur., pocz. XX.
58. DOM Nr 20, mur., 2 poł. XIX.
59. DOM Nr 24, mur., l.20-te XX.
60. DOM Nr 25, mur., k. XIX.
61. DOM Nr 26, mur., poł. XIX.
62. DOM Nr 27, mur., 4 ćw. XIX.
63. DOM Nr 28, mur., pocz. XX.
64. DOM Nr 31, mur., 4 ćw. XIX.
65. DOM Nr 33, mur., 4 ćw. XIX.
66. DOM Nr 38, mur., k. XIX.
  - ul. Rynkowa
67. DOM Nr 1, mur., 4 ćw.XIX.
68. DOM Nr 3, mur., 1 ćw. XX.
69. DOM Nr 4, mur., 1 ćw. XX.
70. DOM Nr 6, mur., 4 ćw. XIX.
71. DOM Nr 10, mur., 4 ćw. XIX.
72. DOM Nr 13-14, mur., 2 poł. XIX.
73. DOM Nr 18, mur., 1 ćw. XX.
74. DOM Nr 23, mur., 4 ćw. XIX.
75. DOM Nr 24, mur., ok.poł. XIX.
76. DOM Nr 26, mur., ok.poł. XIX.
77. DOM Nr 27, mur., 4 ćw. XIX.
78. DOM Nr 28, ob. nr 30, szach., ok. poł. XIX.
79. DOM Nr 32, mur., l. 20-te XX.
80. DOM Nr 33, mur., 4 ćw. XIX.
81. DOM Nr 34, mur., poł. XIX.
82. DOM Nr 36, mur., 1 ćw. XX.
83. DOM Nr 38, mur., ok.1900.
84. DOM Nr 39, mur., XIX/XX.
85. DOM Nr 41, mur., XIX/XX.
86. DOM Nr 44, mur., ok. poł. XIX.
87. DOM Nr 45, d. nr 47, mur., przed 1839.
88. DOM Nr 51, mur., poł. XIX.
89. DOM Nr 53, szach., ok.poł. XIX.
90. DOM Nr 54, mur., pocz. XX.
91. DOM Nr 56, mur., k. XIX.
92. DOM Nr 60, mur., ok. 1900.
93. DOM Nr 61, mur., 1 ćw. XX, przebud.
94. DOM Nr 63, mur., poł. XIX.
95. DOM Nr 64, mur., poł. XIX.
96. DOM bez n-ru, mur., poł. XIX.
  - ul. Wągrowiecka
97. DOM Nr 3, szach., poł. XIX, przebud.
98. DOM Nr 4, mur., k. XIX.
99. DOM Nr 5, mur., l. 30-te XX.
100. DOM Nr 6, mur., 1932.

- 101. DOM Nr 9, mur., 2 poł. XIX, przebud.
- 102. DOM Nr 12, mur., 4 ćw. XIX.
- 103. DOM Nr 13, mur., 4 ćw. XIX.
- 104. DOM Nr 21, mur., 1 ćw. XX.
- 105. DOM Nr 25, mur., 1 ćw. XX.
- 106. DOM Nr 31, mur., l.30-te XX.

BRZEKINIEC

- 107. CMENTARZ KATOLICKI, nieczynny, 2 poł. XIX.
- 108. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.
- 109. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł. XIX.

BRZEKINIEC-DRAŻEK

- 110. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.

BUKOWIEC

- 111. KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ, mur., 1863.
- 112. SZKOŁA PODSTAWOWA, mur., 1 ćw. XX.
- 113. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
  - a) stajnia, obora, mur., XIX/XX,
  - b) dom mieszkalny, czworak, ob. Nr 5, mur., XIX/XX,
  - c) dom mieszkalny, czworak, ob. Nr 7, mur., XIX/XX,
  - d) budynek gospodarczy, mur., XIX/XX.
- 114. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.
- 115. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 1 poł. XIX.
- 116. ZAGRODA Nr 25:
  - a) dom, mur., pocz. XX,
  - b) obora, glina, pocz. XX.
- 117. DOM Nr 1, mur., 1 ćw. XX.
- 118. DOM Nr 2, mur., 1 ćw. XX.
- 119. DOM Nr 4, mur., XIX/XX.
- 120. DOM Nr 5, mur., k. XIX.
- 121. DOM Nr 7, mur., k. XIX.
- 122. DOM Nr 8, mur., 1 ćw. XX.
- 123. DOM Nr 10, mur., 1 ćw. XX.
- 124. DOM Nr 11, mur., XIX/XX.
- 125. DOM Nr 13, glina, pocz. XIX, przebud.
- 126. DOM Nr 17, mur., 1 ćw. XX.
- 127. DOM Nr 18, mur., pocz. XX.
- 128. DOM Nr 19, mur., XIX/XX.
- 129. DOM Nr 22, mur., 1 ćw. XX.
- 130. DOM Nr 26, mur., k. XIX.
- 131. DOM Nr 31, mur., XIX/XX.
- 132. DOM Nr 32, mur., 1 ćw. XX.
- 133. DOM Nr 40, mur., 1 ćw. XX.
- 134. DOM, bez n-ru, mur., 4 ćw. XIX.
- 135. KUŹNIA, mur., pocz. XX.

DZIEWOKLUCZ

- 136. KAPLICA, ob. Szkoła Podstawowa, mur., pocz. XX.
- 137. DOM Nr 22, mur., l.20-te XX.
- 138. DOM Nr 24, mur., 1901-20.
- 139. DOM Nr 25, mur., 1910-20.
- 140. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:

- a) gorzelnia, mur., XIX/XX,
- b) budynek administracyjny, mur., XIX/XX.

- 141. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.
- 142. PARK WIEJSKI, 2 poł. XIX.

GRABÓWKA

- 143. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.
- 144. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, Grabówka-Piaski, nieczynny, 2 poł. XIX.

JAŃCÓWKA

- 145. ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:
  - a) dwór, mur., XIX/XX,
  - b) obora, mur., XIX/XX.

KAKOLEWICE

- 146. BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 10, mur., 1910-20.
- 147. DOM Nr 11, mur., pocz. XX.
- 148. BUDYNEK GOSPODARCZY, bez n-ru, mur., 1900-10.
- 149. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.
- 150. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.

NOWE BRZEŻNO

- 151. ZESPÓŁ FOLWARCZNY BRZEŻNO NOWE:
  - a) dwór, mur., XIX,
  - b) gorzelnia, mur., poł. XIX,
  - c) rządówka, mur., poł. XIX,
  - d) dom mieszkalny, mur., poł. XIX,
  - e) dom mieszkalny z budynkiem gospodarczym, mur., poł. XIX,
  - f) stodoła, mur./szach., poł. XIX,
  - g) budynki mieszkalne, mur., k. XIX,
  - h) stodoła z budynkiem gospodarczym, mur., k. XIX,
  - i) stodoła, drewno, k. XIX.
- 152. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.
- 153. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.

NOWA WIEŚ WYSZYŃSKA

- 154. SZKOŁA PODSTAWOWA, mur., ok.1910.
- 155. DOM Nr 1, mur., XIX/XX.
- 156. DOM Nr 2, mur., XIX/XX.
- 157. DOM Nr 4, opuszczony, mur., XIX/XX.
- 158. DOM Nr 8, mur., ok.1920.
- 159. DOM Nr 11, mur., 4 ćw. XIX.
- 160. DOM Nr 11a, mur., 4 ćw. XIX.
- 161. DOM Nr 13, mur., XIX/XX.
- 162. ZAGRODA Nr 20:
  - a) dom, mur., ok.1910,
  - b) budynek gospodarczy, mur., ok.1910.
- 163. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.

NIEWIEMKO

- 164. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.

165. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.
166. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.

OSTRÓWKI

167. STACJA PKP, mur., 1910-20.
168. DOM, ob. sklep, mur., 1913.
169. BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 1, mur., 1900-10.
170. DOM Nr 5, mur., 1910-20.
171. DOM Nr 6, mur., ok.1900.
172. DOM Nr 7, mur., 1920-30.
173. BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 8, mur., 1900-10.
174. DOM Nr 14, mur., 1900-10.
175. DOM Nr 20, mur., 1910-20.
176. DOM Nr 26 wraz z budynkiem gospodarczy, mur., 1920-30.
177. DOM Nr 27, mur., l.20-te XX.
178. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.
179. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, 1977.
180. CMENTARZ PARAFIALNY, czynny, 2 poł. XIX.

PODSTOLICE

181. KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW.KAZIMIERZA, mur., 1936-37.
182. PLEBANIA Nr 3, mur., 1 ćw. XX.
183. DWÓR, ob. dom Nr 36, mur., k. XIX.
184. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
a) rządca, mur., XIX/XX,
b) owczarnia, mur., XIX/XX.
185. ZAGRODA Nr 13:
a) dom, mur, XIX/XX,
b) budynek gospodarczy, mur., 1900-10.
186. ZAGRODA Nr 26:
a) dom, mur./szach., poł. XIX,
b) budynek gospodarczy, mur., 1900-10.
187. DOM Nr 8, szach., ok.poł. XIX.
188. DOM Nr 15, mur., l.20-te XX.
189. DOM Nr 17, mur., XIX/XX.
190. DOM Nr 25, mur., ok.1900.
191. DOM Nr 27, mur., ok.1900.
192. BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 36, mur., ok.1900.
193. BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 46, mur., XIX/XX.
194. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, pocz. XX.

PROSNA

195. SZKOŁA PODSTAWOWA, mur., ok.1910.
196. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
a) rządca, ob. budynek administracyjno-mieszkalny, mur., 2 poł. XIX,
b) owczarnia, mur., 2 poł. XIX,
c) spichlerz, mur., 2 poł. XIX,
d) chlewnia, mur., 2 poł. XIX,
e) wozownia, ob. magazyn, mur., 4 ćw. XIX.
197. DOM Nr 8, mur., l.20-te XX.
198. ZAGRODA Nr 13:
a) dom, mur., l.20-te XX,
b) budynek gospodarczy, drewno/rygl., 4 ćw. XIX.
199. DOM Nr 20, mur., 1 ćw. XX.
200. DOM Nr 22, mur., ok. poł. XIX.

201. BUDYNEK GOSPODARCZY, bez n-ru, mur., 1 ćw. XX.
202. MŁYN, mur., 1 ćw. XX.
203. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, pocz. XX.

POPIELNO

204. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 1 poł. XIX.

SOKOŁOWO BUDZYŃSKIE

205. KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. NMP, mur., 1849.
206. ZESPÓŁ DWORCA PKP:
a) dworzec PKP, mur., pocz. XX,
b) dom, mur., pocz. XX.
207. ZESPÓŁ FOLWARCZNY I:
a) dom mieszkalny właściciela, Nr 7, mur., XIX,
b) spichlerz, mur., XIX,
c) magazyn, ob. remiza, mur., XIX,
d) budynek inwentarski, ob. magazyn, mur., XIX,
e) dom mieszkalny sześciopak, Nr 20, mur., XIX,
f) budynek gospodarczy, mur., XIX.
208. ZESPÓŁ FOLWARCZNY II:
a) dom mieszkalny właściciela, Nr 32, mur., 2 poł. XIX,
b) oficyna, ob. dom mieszkalny, mur., 2 poł. XIX,
c) chlewnia, mur., 2 poł. XIX,
d) dom mieszkalny, trojak, ob. dom Nr 34, mur., 2 poł. XIX.
209. DOM Nr 1, mur., XIX/XX.
210. DOM Nr 2, mur., 1 ćw. XIX.
211. DOM Nr 3, mur., 4 ćw. XIX, przebudowany.
212. DOM Nr 4, mur., 4 ćw. XIX.
213. DOM Nr 5, mur., 1 ćw. XX.
214. ZAGRODA Nr 7:
a) dom, mur., 4 ćw. XIX,
b) budynek gospodarczy, mur., 4 ćw. XIX.
215. DOM Nr 9, mur., XIX/XX.
216. DOM Nr 11, mur., 4 ćw. XIX.
217. DOM Nr 20, mur., 4 ćw. XIX.
218. DOM, ob. Poczta, mur., l.20-te XX.
219. DOM Nr 22, mur., l.20-te XX.
220. DOM Nr 25, mur., 3 ćw. XIX.
221. DOM Nr 27, mur., 4 ćw. XIX.
222. DOM Nr 36, mur., 1 ćw. XIX.
223. DOM Nr 45, mur., 1 ćw. XX.
224. DOM Nr 46, mur., 4 ćw. XIX.
225. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 1 poł. XIX.
226. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.
- #### STRZELECKI GAJ
227. DOM Nr 43, mur., XIX/XX.
228. DOM Nr 46, mur., XIX/XX.
- #### WYSZYNY
229. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. MB POCIESZENIA:
a) kościół, mur., 1824-25,
b) dom Sióstr Zakonnych, mur., l.20-te XX.
230. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
a) gorzelnia, mur., 1860,

- b) stodoła, ob. magazyn, mur., 1910,
c) obora, mur., 1890.
231. DOM Nr 4, drewno, ok.1870.
232. DOM Nr 15, mur., 1 ćw. XX.
233. DOM Nr 36, mur., 4 ćw. XIX.
234. DOM Nr 37, mur., ok.1920.
235. ZAGRODA Nr 38:
a) dom, mur., ok.1920,
b) budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX,
c) budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX.
236. DOM Nr 42, mur., l.20-te XX.
237. DOM Nr 43, mur., 2 poł. XIX.
238. DOM Nr 45, mur., 1 ćw. XX.
239. DOM Nr 53, drewno, pocz. XX.
240. DOM Nr 55, drewno, pocz. XX.
241. DOM Nr 54, drewno, pocz. XX.
242. DOM Nr 65, drewno, 1937.
243. KAPLICZKA Z FIGURĄ ŚW.WAWRZYŃCA, drewno, XIX.
244. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, 2 poł. XIX.

WYSZYŃKI

245. LEŚNICZÓWKA mur., 1 ćw. XX.
246. DOM Nr 2, ob. sklep, mur., ok.1920.
247. DOM Nr 4, szach., ok.1870.
248. DOM Nr 9, mur./drewno, pocz. XX.
249. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków – wykaz zespołów zabytków ruchomych).

Na terenie gminy Budzyń nie ma obiektów ruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

3.4. Zabytki archeologiczne.

3.4.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Na terenie gminy Budzyń nie ma stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

3.4.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.

Na terenie gminy nie zarejestrowano stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej.

3.4.3. Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne).

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną terenu oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Należy jednak pamiętać, że zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Poniższa tabela prezentuje zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Budzyń

12. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	ilość	w tym wpisanych do rejestru
a. grodziska	x	x
b. osady	243	x
c. cmentarzyska	16	x
d. inne	x	x

Gmina Budzyń zlokalizowana jest na południe od krawędzi pradoliny Noteci. Rozmieszczenie pozostałości osadnictwa jest nierównomierne i wykazuje wyraźną zależność od sieci hydrograficznej. Stanowiska archeologiczne położone są głównie przy krawędziach wykształconych dolin cieków. Na wysoczyznach występuje mniej pradziejowych stanowisk archeologicznych, przy większym udziale stanowisk wczesno i późno-średniowiecznych, przy czym zawsze w pobliskim sąsiedztwie cieków lub ich dolin. Uwzględniając chronologię osadnictwa trwało nieprzerwanie na tym obszarze od mezolitu, poprzez neolit i epokę brązu aż do średniowiecza włącznie.

Na terenie gminy zarejestrowano kilka skupisk stanowisk archeologicznych. Osadnictwo ludzkie w pradziejach koncentrowało się między innymi w rejonie miejscowości Wyszyń, Brzeźna oraz w pobliżu rozlewisk rzeki Flinty. Większość stanowisk koncentruje się wzdłuż pradoliny Flinty i jej dopływów. Zarejestrowano tu ślady osadnictwa z okresu neolitu,

osady kultury łużyckiej i przeworskiej z okresu wpływów rzymskich. Skupiska stanowisk archeologicznych odkryto w rozlewiskach i wśród łąk na północ od Proсны oraz wokół Nowej Wsi Wyszyńskiej. Są to ślady osadnictwa z wczesnej epoki kamienia, epoki brązu, okresu wpływów rzymskich oraz wczesnego średniowiecza. W świetle badań AZP działalność intensywna działalność osadnicza występowała w rejonie miejscowości Kąkolewice. Na szczególną uwagę zasługuje osadnictwo wielokulturowe na zachód od Budzyna występujące tu od epoki brązu po wczesne średniowiecze a także stanowisko w Podstolicach – osada z okresu wpływów rzymskich i wczesnego średniowiecza oraz osada wielokulturowa w Grabówce, reprezentująca cały przekrój pradziejów od neolitu, poprzez kulturę łużycką, okres wpływów rzymskich i wczesne średniowiecze.

W okresie wczesnego średniowiecza zajmowane są nie tylko rejon dolin rzecznych ale i tereny wysoczyzny. W tym

czasie kształtuje się obecny układ miejscowości, stanowiska średniowieczne i nowożytnie występujące w pobliżu obecnych miejscowości wyznaczają tym samym ich metrykę.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków

MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
BUDZYŃ	Kościół par. p.w. św. Barbary	4
	Dom, ul Rynkowa 28, ob.30	3
	Dom, ul. Rynkowa45	3
	Wiatrak paltrak	3
	Cmentarz ewangelicki	1
BUKOWIEC	Kościół fil. p.w. MB Różańcowej	3
DZIEWOKLUCZ	Park dworski	2
SOKOŁOWO BUDZYŃSKIE	Kościół fil. p.w. Niepokalanego Serca NMP	3
WYSZYNY	d. spichlerz, ob. kościół par. p.w. MB Pocieszenia	4
WYSZYŃKI	Cmentarz ewangelicki	3

Źródło: Raport o stanie zabytków w gminie Budzyń –Piła, maj 2004 r.

LEGENDA:

1. Bardzo zły
2. Zły
3. Dostateczny
4. Dobry
5. Bardzo dobry

- Kościół parafialny rzymsko – katolicki p.w. św. Barbary w Budzynie znajduje się w stanie dobrym na bieżąco remontowany, w roku 2002 przeprowadzona została renowacja ołtarza głównego. Kościół ten wzniesiony został w 1849 r. jako murowany na miejscu starszego drewnianego kościoła, który uległ zniszczeniu poprzez częste pożary. W złym stanie technicznym natomiast znajduje się murowane ogrodzenie, zniszczone na skutek kolizji drogowej i pękająca w swym zwieńczeniu ceglana brama wjazdowa.
- Dom przy ul. Rynkowej 28 w Budzynie częściowo przebudowany, głównie otwory okienne jest zamieszkały i znajduje się w stanie dostatecznym wymagającym prac naprawczych głównie więźby dachowej i pokrycia dachowego.
- Dom przy ul. Rynkowej 45 w Budzynie w roku 1956 został kompleksowo przebudowany zachowując szczytowa elewacje frontową. Obecnie użytkowany jako obiekt mieszkalno – usługowy znajduje się w stanie dobrym.
- Wiatrak paltrak w Budzynie przy ul. Rogozińskiej znajduje się w stanie dostatecznym po przeprowadzonym w latach 2004/2005 remoncie wraz z montażem nowych skrzydeł wiatraka.
- Kościół ewangelicki, obecnie rzymsko – katolicki filialny p.w. NMP Różańcowej w Bukowcu wymaga podjęcia pilnie prac remontowych wieży kościoła, więźby dachowej oraz pokrycia dachowego na podstawie dokumentacji opracowanej przez inż. Edmunda Krzysztofa Marmura, na podstawie której WWKZ udzielił pozwolenia na prowadzenie

nie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru

- Kościół ewangelicki, obecnie rzymsko – katolicki filialny p.w. Niepokalanego Serca NMP w Sokołowie Budzyńskim znajduje się w stanie dostatecznym wskazane byłoby wykonanie remontu dachu jak również osuszenie lekko zawilgoconych ścian.
- Kościół rzymsko – katolicki p.w. MB Pocieszenia w Wyszyinach, który powstał w latach 1824 – '25 w budynku XVIII – wiecznego spichlerza znajduje się w stanie dobrym.
- Park dworski w Dziewokluczu zaniedbany, ilość i stan gatunkowy drzew uległ niekorzystnym zmianom, na terenie parku znajduje się zupełnie przebudowany dwór, który stracił swe cechy zabytkowe.
- Ponadto na terenie gminy znajdują się dwa cmentarze wpisane do rejestru zabytków: w Budzynie i w Wyszyńkach. Cmentarz w Budzynie wymaga prac porządkowych, pielęgnacyjnych a przede wszystkim rewaloryzacyjnych - stan zachowania zły, cmentarz w Wyszyńkach - stan dostateczny należy przeprowadzić na nim prace sanitarne – porządkowe.

Wszystkie prace przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków po uprzednim uzgodnieniu ich zakresu w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków – Delegatura w Pile.

4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych.

W gminie Budzyń brak jest zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków nie mniej jednak występują zabytki figurujące w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego konserwatora zabytków i należą do nich:

1. Wystrój i wyposażenie z XVII, XVIII i XIX w., m. in. ołtarze wraz z obrazami i rzeźbami, ambona, chrzcielnica, prospekt organowy w kościele parafialnym p. w. św. Barbary w Budzynie – proponowane przez WUOZ w Poznaniu, Delegatura w Pile do wpisu do rejestru zabytków. Stan

zachowania ogólnie dostateczny. W 2003 r. przeprowadzona została ołtarza głównego.

2. Wystrój i wyposażenie głównie XIX wieczne (m. in. witraże w prezbiterium) w kościele filialnym p. w. św. Andrzeja Boboli w Budzynie. Stan zachowania dostateczny.
3. Wystrój i wyposażenie z XIX w.: m. in. prospekt organowy, witraż, kropielnica w kościele filialnym p. w. Niepokalane-go Serca NMP w Sokołowie Budzyńskim. Stan zachowania dobry
4. Wyposażenie barokowe i klasycystyczne w kościele parafialnym p. w. MB Pocieszenia w Wyszynach. Stan zachowania dobry.
5. Wyposażenie z XIX w. m. in. chrzcielnica, prospekt organowy w kościele filialnym p. w. NMP Różańcowej w Bukowcu. Stan zachowania dostateczny.

4.1.3. Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Aktualnie zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe, nielegalna eksploatacja piasek i żwirowni. Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom zlokalizowanym na terenie gminy. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego – jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa na obrzeżach miast, budowa dróg. A zatem podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych.

Wysoki stopień zurbanizowania ma sama miejscowość Budzów. Zabudowa historyczna dawnego miasta nakazuje szczególną ochronę pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych w jego obrębie.

Aby zapobiec zniszczeniu stanowisk archeologicznych, prace ziemne prowadzone w strefie ochrony stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Jest to szczególnie ważne podczas takich inwestycji jak budowa obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, kopalń kruszywa, gdyż inwestycje te z uwagi na szerokokłasyznowy charakter prac ziemnych, w bezpowrot-

ny sposób niszczą substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółowić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne. Dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.

a) nieruchomości

Na terenie gminy Budzów występują 33 zewidencjonowane cmentarze w tym 2 wpisane do rejestru zabytków. Jest to najbardziej zagrożony pod względem konserwatorskim obszar. Cmentarze te w przeważającej większości są nieczynne i nie zagospodarowane więc ulegają postępującej degradacji. Wiele z nich jest nieogrodzonych stąd pozostałości starych nagrobków i metalowych krat z uwagi na łatwy dostęp oraz na zarośnięcie samosiejkami i licznymi krzewami są zagrożone kradzieżą.

Gmina Budzów oprócz pojedynczych, cząstkowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie posiada ogólnego planu będącego prawem miejscowym. Fakt ten z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest istotnym zagrożeniem dla zabytków nieruchomości figurujących w ewidencji WVKZ. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Pozostałe - wpis do rejestru zabytków, dotyczy nielicznej grupy obiektów w gminie Budzów, zaś uznanie za pomnik historii i utworzenie parku kulturowego, obecnie gminy nie dotyczy. Brak szczegółowych zapisów dotyczących ochrony historycznych założeń urbanistycznych i ruralistycznych, zespołów folwarcznych, wspomnianych wyżej cmentarzy i parków nie wpisanych do rejestru zabytków oraz pojedynczych obiektów architektury spowodować może nieodwracalne, daleko idące przekształcenia przestrzenne, kubaturowe, materiałowe oraz architektoniczne krajobrazu kulturowego gminy. Znacznym zagrożeniem dotyczącym układu i wnętrza urbanistycznego dawnego miasta Budzowa jest degradacja zabytkowej substancji spowodowana wymogami współczesnej cywilizacji. Wymiana historycznej tkanki budynków w postaci oryginalnych drewnianych stolarek okiennych i drzwiowych,

ceramicznego pokrycia dachowego, a także pozbawianie budynków ich pierwotnych dekoracji architektonicznych negatywnie wpływa nie tylko na same obiekty, ale także na zabytkowe wnętrza miasta. Podobne problemy związane z wystrojem elewacji dotyczą także charakterystycznej zabudowy wiejskiej i folwarcznej. Zagrożenia te związane są nie tylko z wymianą stolarek okiennych i drzwiowych, ale także powiązane niejednokrotnie z powiększeniami otworów okiennych bądź ich zamurowaniami a także niekontrolowanymi rozbudowami zniekształcając w ten sposób zabytkowy wizerunek zabudowy.

b) archeologicznych

Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych na terenie gminy Budzyń, są jak już wspomniano wcześniej, wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia szerokopłaszczyznowych prac ziemno-budowlanych. Należą do nich między innymi planowane na najbliższe lata inwestycje:

- budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Kąkolewice
- budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Brzekiniec, Nowe Brzeźno
- budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Ostrówki
- modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Wyszyń wraz z budową kanalizacji sanitarnej w miejscowości Nowa Wieś Wyszyńska, Proсна, Grabówka
- przebudowa, modernizacja dróg gminnych w miejscowościach: Nowe Brzeźno, Dziewoklucz, Sokółowo Budzyńskie, Bukowiec, Wyszyń, Grabówka, Kąkolewice, Podstolich, Budzyń, Nowa Wieś Wyszyńska
- modernizacja systemu komunikacyjnego w miejscowości Budzyń
- budowa otwartego wielofunkcyjnego lekkoatletycznego obiektu sportowego w Budzynie
- zagospodarowanie parku przy stawie tzw. "GLINKI"
- budowa wspólnego międzygminnego składowiska odpadów w rejonie miejscowości Nowe Brzeźno, Toniszewo, Kopaszyn, etap I

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o lokalizacji celu publicznego z WUOZ w Poznaniu Delegatura w Pile oraz wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (wynikająca ze studium ochrona zabytków nieruchomych i dziedzictwa archeologicznego).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zostało uchwalone przez Radę Gminy Budzyń uchwałą XX/124/97 z dnia 30 kwietnia 1997 r.

Rozdział 7 - „Środowisko kulturowe” opisuje historię Budzyna i gminy Budzyń i wskazuje na wartościowe obiekty

zabytkowe jak również układ przestrzenny dawnego miasta Budzenia i zabytkową zabudowę wiejskich obszarów gminy.

Rozdział 8 – „Uwarunkowania wynikające z cech środowiska kulturowego oraz prawnej ochrony dóbr kultury” wskazuje, iż są one wynikiem występowania na obszarze wartościowych zasobów kulturowych oraz wymagań w zakresie ochrony konserwatorskiej w stosunku do dziedzictwa kulturowego, pod którego pojęciem należy rozumieć: historyczne układy przestrzenne, zabytkowe zespoły i obiekty architektury, budownictwa, przemysłu i techniki, założenia zieleni uporządkowanej, oraz zabytki archeologiczne.

Przedmiotowe studium wyróżnia układ przestrzenny centrum Budzyna – głównie ulicę Rynkową i postuluje o jego ochronę poprzez:

- utrzymanie zasadniczego układu ulicy;
- utrzymanie historycznej zasady podziałów parcelacyjnych;
- utrzymanie istniejącej zabudowy o wartości historycznej lub lokalno – kulturowej we właściwym stanie technicznym i funkcjonalnym;
- utrzymanie historycznej kompozycji obiektów z dostosowaniem elementów nowych do kompozycji istniejącej;
- zachowanie kompozycji układów zieleni wraz z koniecznością uzupełniania ubytków i kontrolą dosadzeń;
- nawiązaniu w nowej zabudowie do zasad historycznej kompozycji zespołu i typu zabudowy sąsiadującej.

Dodatkowo zaproponowano wprowadzenie strefy ochrony ekspozycji obejmującej teren położony na północ od ul. Rynkowej. W strefie tej nowoprojektowana zabudowa powinna być dostosowywana do usytuowanego w bliskim sąsiedztwie historycznego zespołu, a plany zagospodarowania przestrzennego powinny być poprzedzone studiami panoramicznymi, które dokładnie określą warunki zabudowy.

Znaczącym elementem środowiska kulturowego gminy jak wskazuje studium jest występowanie dużej liczby historycznych zabudowań wiejskich. W związku z tym istotą przekształceń obszarów zurbanizowanych na terenie gminy powinno być zachowanie właściwej skali i charakteru zabudowy. Forma architektoniczna projektowanych nowych zagród oraz rozbudowa już istniejących nie powinna stanowić elementu dysharmonizującego; poddana szczególnym zasadom kształtowania powinna nawiązywać do tradycyjnej wiejskiej i małomiasteczkowej architektury. Wiejska architektura powinna harmonizować z przestrzenią krajobrazu rolniczego i chronić jego pejzaż

Ponadto studium zawiera zapis: „Obiekty architektury wpisane do rejestru zabytków objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych. Wszelkie prace remontowe, zmiany funkcji i przeznaczenia obiektu wymagają pisemnej zgody WKZ. W przypadku zabytków architektury i budownictwa nie dopuszczalne jest zwłaszcza: nadbudowanie obiektów, powiększanie ich bryły przez dobudówki, zmiana konstrukcji dachu i pokrycia dachowego, zmiana wielkości i liczby otworów okiennych i drzwiowych oraz zmiana wyglądu elewacji. Szczegółnej ochronie podlega istniejący detal architektoniczny: gzymsy, fryzy, opaski okienne i drzwiowe, oraz inne elementy zdobnicze; ochro-

nie podlega również dawna stolarka okienne i drzwiowa, niekiedy bogato zdobiona.”

Do zabytkowych założeń zielni – parków i cmentarzy odnosi się zapis: „... wszelkie inwestycje można prowadzić jedynie po uprzednim uzgodnieniu Wojewódzkim konserwatorem Zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem przyrody. Teren zabytkowych założeń zieleni należy zachować w granicach historycznych, nie dzielić tych obszarów na działki użytkowe, w miarę możliwości zachować całość jako jedną własność. Aleje i szpalery należy konserwować odtwarzając ubytki tymi samymi gatunkami drzew”.

Dokument ten informuje również, iż obiekty figurujące w ewidencji WKZ są obiektami wartościowymi wobec, których przed przystąpieniem do inwestycji z nimi związanych należy zasięgnąć opinii WKZ co do możliwości przeprowadzenia prac przy tych obiektach.

Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego odnosi się zapis: „Na terenie gminy Budzyń znajduje się 520 zewidencjonowanych i rozpoznanych stanowisk archeologicznych, stanowiących dobro kultury i objętych ochroną konserwatorską. Dlatego też wymagana jest przy inwestycjach związanych z pracami ziemnymi na tych obszarach, konsultacja z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, w celu objęcia ich ewentualnym nadzorem archeologicznym. Celem ochrony winno być wszechstronne udokumentowanie śladów osadniczych poprzez prowadzenie obserwacji archeologicznej w formie nadzoru nad realizacją robót ziemnych, po zakończeniu których teren może być trwale zainwestowany.”

4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Budzyń.

Gmina Budzyń nie posiada Gminnego Planu Zagospodarowania Przestrzennego. Obowiązuje 20 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla fragmentów miejscowości w gminie, z czego tylko 4 zawierają zapisy dotyczące ochrony zabytków nieruchomych i archeologicznych. Należą do nich:

1) uchwała VI/41/2003 r. Rady Gminy Budzyń z dnia z dnia 30 czerwca 2003 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Budzyń

- dla ochrony dziedzictwa archeologicznego oznaczono na rysunku planu obszary ochrony oraz wprowadzono zapis:
- na terenach urządzeń elektroenergetycznych EE oznaczonych nr 25, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 57 i 77 ustala się obowiązek ustalenia nadzoru archeologicznego nad robotami ziemnymi związanymi z realizacją elektrowni wiatrowych

2) uchwała XXIV/168/2005 r. Rady Gminy Budzyń z dnia z dnia 29 listopada 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania obejmującego obszary położone w obrębie wsi Budzyń rejon ulicy Leśnej gmina Budzyń

- dla ochrony dziedzictwa archeologicznego oznaczono na rysunku planu obszary ochrony oraz wprowadzono zapis

1) część obszaru objętego planem znajduje się w zasięgu oznaczonych na rysunku planu stref ochrony stanowisk archeologicznych, w granicach których należy przeprowadzić ratownicze prace wykopalskowe przed rozpoczęciem prac ziemnych

2) roboty ziemne w obrębie stref odbywać się mogą pod warunkiem powiadomienia właściwego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, przed przystąpieniem do prac, o zamiarze ich rozpoczęcia, celem umożliwienia ewentualnego przeprowadzenia interwencyjnych prac archeologicznych

3) uchwała XXIV/169/2005 r. Rady Gminy Budzyń z dnia z dnia 29 listopada 2005 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania obejmującego obszary położone w obrębie wsi Budzyń rejon ulicy Rogozińskiej gmina Budzyń

- dla ochrony dziedzictwa archeologicznego oznaczono na rysunku planu obszary ochrony oraz wprowadzono zapis:
- roboty ziemne w obrębie stref odbywać się mogą pod warunkiem powiadomienia właściwego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków, przed przystąpieniem do prac, o zamiarze ich rozpoczęcia, celem umożliwienia ewentualnego przeprowadzenia interwencyjnych prac archeologicznych

4) uchwała XXXI/240/06 Rady Gminy Budzyń z dnia 25 października 2006 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Budzyń, rejon ulicy Rogozińskiej (I etap)

- dla ochrony dziedzictwa archeologicznego oznaczono na rysunku planu obszary ochrony oraz wprowadzono zapis
- 1) ustala się obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami nieruchomymi i stanowiskami archeologicznymi zlokalizowanymi w granicach planów w oznaczonych miejscach wskazanych na rysunku planu,
- 2) wszelkie roboty ziemne prowadzone na obszarach wskazanych w planie oraz zakres badań archeologicznych wymagają powiadomienia i uzgodnienia z właściwym organem ochrony zabytków.

4.4. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

Na terenie gminy Budzyń znajduje się 10 obiektów stanowiących pomniki przyrody

- 1) Dąb szypułkowy w Kąkolewicach (przy zabudowaniach) o obwodzie 714 cm, wys. 25 m, szer. kor. 20 m, uznany za pomnik przyrody 28.03.1957 r. poz. 172
- 2) Dąb szypułkowy w Brześcińcu (przy zabudowaniach) o obwodzie 379 cm, wys. 20 m, szer. kor. 18 m, uznany za pomnik przyrody 28.03.1957 r. poz. 173
- 3) Dąb szypułkowy w Kąkolewicach (grunty ok. 10 km od trasy Piła – Poznań na skraju drzewostanu sosnowego) o obwodzie 361 cm, wys. 25 m, szer. kor. 21 m, uznany za pomnik przyrody 30.12.1981 r. poz. 305

- 4) Dąb szypułkowy w miejscowości Dziewoklucz „Olszynki” (na terenie starego cmentarza ewangelickiego w otoczeniu innych drzew) o obwodzie 294 cm, wys. 19 m, szer. kor. 15 m, uznany za pomnik przyrody 31.12.1992 r. poz. 531
- 5) Grupa drzew – 3 dęby szypułkowe w miejscowości Dziewoklucz „Olszynki” (na terenie starego cmentarza ewangelickiego) o obwodach 293, 302, 271 cm, wys. 21, 21, 21 m, szer. kor. 14, 15, 17 m, uznana za pomnik przyrody 31.12.1992 r. poz. 532
- 6) Grupa drzew – 3 dęby szypułkowe w miejscowości Ostrówka (na palcu wiejskim przed szkołą, obok przystanku PKS) o obwodach 324, 300, 298 cm, wys. 22, 21, 23 m, szer. kor. 17, 17, 22 m, uznana za pomnik przyrody 31.12.1992 r. poz. 533
- 7) Lipa drobnolistna w miejscowości Podstolice (w narożniku cmentarza rzymsko – katolickiego, w otoczeniu innych młodszych drzew) o obwodzie 435 cm, wys. 19 m, szer. kor. 14 m, uznana za pomnik przyrody 31.12.1992 r. poz. 534
- 8) Grupa drzew – 4szt. (3 ubyłły) dąb szypułkowy i dąb bezszypułkowy w miejscowości Wyszynki (przy leśniczówce) o obwodach 276 – 537 cm, wys. 21 – 26 m, szer. kor. 8 – 20 m, uznana za pomnik przyrody 31.12.1992 r. poz. 535
- 9) Dąb szypułkowy w miejscowości Wyszyny (przy drodze Wyszyny - Gębiczyn) o obwodzie 440 cm, wys. 25 m, szer. kor. 17 m, uznany za pomnik przyrody 31.12.1992 r. poz. 536
- 10) Lipa drobnolistna w miejscowości Bukowiec (przy kościele rzymsko – katolickim, w południowo – zachodnim narożniku ogrodzenia placu kościelnego) o obwodzie 303 cm, wys. 124 m, szer. kor. 21 m, uznana za pomnik przyrody 06.10.1997 r. poz. 678

Ponadto na obszarze gminy występują:

- rezerwat leśny pod nazwą „Źródlika Flinty” obejmujący obszar 44,83 ha
  - miejsce i data ogłoszenia aktu o utworzeniu rezerwatu - Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 21 grudnia 1998 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (Dz.U. z 1998 r. Nr 161, poz. 1104); Obwieszczenie Woj. Wielkopolskiego z dnia 4 października 2001 r. w sprawie ogłoszenia wykazu rezerwatów przyrody utworzonych do dnia 31 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Woj. Wielkopolskiego Nr 123, poz. 2401),
  - plan ochrony - Rozporządzenie Nr 213/06 Woj. Wlkp. z dnia 29 listopada 2006 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla rezerwatu przyrody „Źródlika Flinty” (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 198, poz. 4692).
- użytek ekologiczny:
  - obszar torfowisk o powierzchni 34,80 ha położonych w miejscowości Niewielko;
  - obszar bagien o powierzchni 30,42 ha położonych we wsi Wyszynku;

- obszar bagien – skupisko roślinności bagiennej o powierzchni 0,50 ha położonej na terenie wsi Brzekiniec
- miejsce i data ogłoszenia aktu o utworzeniu użytku ekologicznego – Uchwała nr XXIII/164/2001 Rady Gminy Budzyń z dnia 28 września 2001 r.

4.5. Uwarunkowania wewnętrzne wynikające ze “Strategii rozwoju gminy na lata 2006 – 2018”.

Jednym z priorytetów strategii rozwoju gminy uwzględniającym dziedzictwo kulturowe jest

„Rozwój turystyki

Wykorzystanie walorów i potencjału gminy w zakresie turystyki wiejskiej: agroturystyki, turystyki w gospodarstwie, ekologicznej turystyki (ścieżki rowerowe, zaprzęgowe, do jazdy konnej) łącznie z szeregiem gwarantowanych atrakcji (ogniska, uroczystości wiejskie, obiekty kultury sakralnej oraz dziedzictwa narodowego, lokalne atrakcje kulinarne, folklorystyczne) itd.

„Rozwój kultury

Upowszechnianie uczestnictwa w kulturze, w tym własnej lokalnej, rozwój instytucji i organizacji kulturalnych, odbudowanie bądź ożywienie kultury i tradycji miejscowych, tożsamości kulturowej społeczeństwa.”

Jednym z celów strategicznych rozwoju gminy jest:

Rozwój infrastruktury technicznej, społecznej, kulturowej i turystycznej zapewniający zwiększenie oferty kulturalnej gminy poprzez:

- pomoc we wdrożeniu menadżerskiego systemu zarządzania kulturą w gminie
- opracowanie projektu zachowania gminnego dziedzictwa kulturowego.

„Celem niniejszego programu jest zachowanie gminnego dziedzictwa kulturowego poprzez restytucję istniejących w gminie obiektów, które mają określoną wartość kulturową i turystyczną.

Realizacja programu przyczyni się do zahamowania procesu niszczenia zabytkowych obiektów Gminy Budzyń, które mogą stać się atrakcjami turystycznymi, a także miejscem pracy dla mieszkańców.

Zapewni ona także mieszkańcom Gminy Budzyń możliwość czynnego uczestnictwa w życiu kulturalnym, lepsze warunki wykorzystania wolnego czasu, wypoczynku i rozwoju zainteresowań, a tym samym zwiększy zadowolenie społeczne i integrację mieszkańców gminy.

Ważnym elementem aktywizacji kulturalnej w Gminie Budzyń jest opracowanie i wdrożenie programu zarządzania kulturą, w tym jej finansowania z różnych źródeł wewnętrznych i zewnętrznych.

Jednostka wiodąca (osoba) odpowiedzialna za realizację programu:

Gminny Ośrodek Kultury, Gminny Zakład Oświaty oraz Referat zamówień publicznych, inwestycji i rolnictwa Urzędu Gminy.

Szacunkowy koszt realizacji programu:

Koszt realizacji tego programu należy oszacować na poziomie 600.000 zł.

Źródła finansowania:

Program powinien być finansowany przede wszystkim ze środków budżetu gminy, dotacji celowych z Funduszu Rozwoju i Promocji Województwa Wielkopolskiego, wybranego inwestora (przetarg na wdrożenie i zarządzanie), mieszkańców oraz z pozyskanego wsparcia finansowego z organizacji zewnętrznych, także z Unii Europejskiej, a szczególnie z Regionalnego Programu Operacyjnego.

Data rozpoczęcia/zakończenia/ realizacji programu:

Program będzie realizowany w okresie od 1.03.2007 - 31.12.2010/wariant optymistyczny/, 1.03.2007 – 31.12.2011 / wariant realistyczny/, 1.03.2009 – 31.12.2013 /wariant pesymistyczny/

Planowany efekt końcowy realizacji programu:

Realizacja programu przyczyni się do poprawy standardu życia mieszkańców Gminy Budzyń, zmniejszenia skali patologii społecznej w gminie, rozwoju zainteresowań, lepszego wypoczynku i rekreacji oraz zwiększenia oferty kulturalnej.

Zadania do zrealizowania:

Zadanie 2/3/1- dokonanie inwentaryzacji obiektów zaliczanych do gminnego dziedzictwa kulturowego w poszczególnych sołectwach Gminy Budzyń

Zadanie 2/3/2 - opracowanie koncepcji restytucji obiektów gminnego dziedzictwa kulturowego Gminy Budzyń

Zadanie 2/3/3 - ogłoszenie przetargu (w ramach zamówień publicznych) w celu wyłonienia inwestora dla realizacji odtworzenia obiektów gminnego dziedzictwa kulturowego Gminy Budzyń.

Zadanie 2/3/4 - opracowanie projektu odtworzenia obiektów gminnego dziedzictwa kulturowego Gminy Budzyń łącznie z podpisaniem umowy z wytypowanym (w przetargu) inwestorem.

Zadanie 2/3/5 - realizacja inwestycji zgodnie z projektem."

4.6. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych

- respektowanie wyznaczanych stref ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych
- wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych tj. układu urbanistycznego miasta Szamocin, układów ruralistycznych, założeń pałacowo-parkowych, zabytkowych cmentarzy, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków:

„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

6.1. Gminna ewidencji zabytków.

6.1.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomości

- sporządzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości objętych wojewódzką ewidencją zabytków, a także jeszcze nierozpoznanych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w oparciu o program komputerowy przekazany przez WWKZ
- określenie stosunków własnościowych i ustalenie szczegółowej lokalizacji z podaniem nr dziełek geodezyjnych obiektów objętych ewidencją
- przekazanie sołtysom i radnym w każdym sołectwie 1 egz. opracowanych kart adresowych z terenów im podległych
- systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną
- rozpoznanie i wprowadzanie do ewidencji zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów

6.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.

- wykonanie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych w formie kart zespołu stanowisk archeologicznych
- sporządzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych do wpisania do rejestru zabytków

- uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań,

Gmina Budźń została przebadana metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski. Jednakże od tego czasu proces destrukcji stanowisk archeologicznych wynikający przeważnie z działalności gospodarczej człowieka znacznie się spotęgował, dlatego konieczne jest zweryfikowanie dotychczasowej wiedzy o zabytkach archeologicznych z terenu gminy i przeprowadzenie powtórnych badań AZP. Praktyka badawcza wykazała również, że dopiero drugie przejście w ramach AZP oraz porównanie badań i osiągniętych wyników daje pełny obraz osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego. Dlatego konieczna jest realizacja drugiego etapu rozpoznania powierzchniowego na obszarach obejmujących gminę Budźń

- sporządzenie mapy dziedzictwa kulturowego gminy Budźń z naniesioną lokalizacją obiektów i obszarów chronionych oraz stref ochrony stanowisk archeologicznych, systematycznie uaktualnianą

6.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne)

- sporządzenie gminnej ewidencji zabytków małej architektury w formie zbioru kart adresowych zabytków w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków
- określenie stosunków własnościowych i ustalenie szczegółowej lokalizacji z podaniem nr dziełek geodezyjnych
- przygotowanie wniosków o wpisanie najciekawszych obiektów do rejestru zabytków
- nawiązanie współpracy z sąsiednimi gminami w celu utworzenia szlaku kapliczek i krzyży przydrożnych

6.1.4. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomości

- rozpowszechnienie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz niniejszego „Programu opieki nad zabytkami gminy Budźń na lata 2008 – 2011” na stronie internetowej Urzędu Gminy Budźń
- zlecenie wykonania tablic informacyjnych dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków
- współpraca z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowanie na drogach gminnych, powiatowych i wojewódzkich w celu ułatwienia dojazdu do tych obiektów
- utworzenie na terenie gminy ścieżki dydaktycznej przedstawiającej jego historię, krajobraz i zabytki także te nie wpisane do rejestru zabytków a kształtujące jego przestrzeń i będące świadectwem jego przeszłości i oznakowanie ich tablicami informacyjnymi
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych gminy
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania

6.1.5. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

- włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych w szkołach prowadzonych przez gminę
- wdrażanie do zajęć szkolnych pojęć związanych z krajobrazem kulturowym gminy i regionu
- informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego gminy, powiatu i województwa
- zorganizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, rowerowych po najciekawszych i najważniejszych miejscach w gminie i powiecie oraz przedstawienie im obiektów zabytkowych

6.1.6. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

- współdziałanie z Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na ich remonty
- nawiązanie współpracy z właścicielami obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przy czynnym udziale Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków polegającym na sprawowaniu dyżurów w Starostwie Powiatowym w Chodzieży poprzez:
  - rozpowszechnianie wśród nich informacji na temat zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej
  - zbieranie od nich informacji na temat przeprowadzonych remontów i odnotowanie tych faktów w kartach adresowych obiektów
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych
- określenie zasad i możliwości udzielania pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty zabytkowe
  - uchwała Nr XIV/103/2008 Rady Gminy Budźń z dnia 27 marca 2008 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków

6.1.7. Poprawa stanu zachowania zabytkowych cmentarzy (wpisanych do rejestru zabytków i figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków)

Podjęcie próby rozwiązania problemu nieczynnych cmentarzy na terenie gminy Budźń. Ustalenie w planach zagospodarowania przestrzennego docelowych funkcji cmentarzy poprzez wyszczególnienie, które (najlepiej zachowane z licznymi nagrobkami) pozostaną cmentarzami i objęte zostaną programem rewitalizacji na miarę możliwości finansowych gminy, a które stanowić będą tereny zieleni urządzonej bądź pozostałości po cmentarzach z zachowaniem starodrzewia i ewentualnym zgrupowaniem pozostałości nagrobków w jednym miejscu cmentarza w formie miejsca pamięci lub lapidarium. Co do cennych zachowanych nagrobków i pozostałych elementów cmentarzy przeprowadzić inwentaryzację fotograficzną i opisową we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków.

6.2. Sporządzenie wykazu zespołów i obiektów nieruchomości, stanowisk archeologicznych typowanych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy

- współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego obiektów nieujętych jeszcze w rejestrze, a reprezentujących duże walory historyczne i stanowiących ważne miejsce w krajobrazie kulturowym gminy, do których należą m.in.
- kościół ewangelicki, ob. rzymsko – katolicki, pomocniczy p.w. św. Andrzeja Boboli w Budzynie
- zespół stacji kolejowej w Budzynie
- dwór w miejscowości – Nowe Brzeźno
- dwór w miejscowości Bukowiec – Jańcówka
- spichlerz w Sokolowie Budzyńskim
- zespół stacji kolejowej w Sokolowie Budzyńskim
- Wytypowane do wpisania do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego stanowiska archeologiczne reprezentujące dużą wartość poznawczą:

Sokolowo Budzyńskie, stan. 22, ob. AZP 43-28/40

- obozowisko z epoki kamienia, osady neolityczne i z wczesnej epoki brązu

Sokolowo Budzyńskie, stan. 23, ob. 43-28/41

- osada neolityczna

Brzeźno Nowe, stan. 24, ob. AZP 43-28/24

- osady neolityczne i z wczesnej epoki brązu

Niewiemko, stan. 7, ob. AZP 42-26/8

- osada neolityczna

Wyszynki, stan. 5, ob. AZP 42-26/14

- osada z okresu neolitu i kultury łużyckiej

Wyszynki, stan. 7, ob. AZP 42-26/16

- osady neolityczne

Budzyń, stan. 8, ob. AZP 42-28/6

- obozowisko z epoki kamienia, osady neolityczne

Prosna, stan. 1, ob. AZP 42-28/5

- obozowisko z epoki kamienia, osady neolityczne

Prosna, stan. 2, ob. AZP 42-28/9

- osady neolityczne

Grabówka, stan. 1, ob. AZP 42-27/2

- cmentarzysko kultury pomorskiej

Brzeźno Nowe, stan. 15, ob. AZP 43-28/15

- osada z okresu wpływów rzymskich, wczesnośredniowieczna

Brzeźno Nowe, stan. 17, ob. AZP 43-28/17

- osada kultury łużyckiej, z okresu wpływów rzymskich, wczesnośredniowieczna

Brzeźno Nowe, stan. 19, ob. AZP 43-28/19

- osada kultury łużyckiej

Brzeźno Nowe, stan. 24, ob. AZP 43-28/24

- osada neolityczna i z wczesnego okresu brązu

Sokolowo Budzyńskie, stan. 39, ob. AZP 43-28/21

- osada neolityczna

Bukowiec, stan. 31, ob. AZP 43-27/84

- osada kultury pomorskiej, wczesnośredniowieczna

Ostrówki, stan. 3, ob. 42-28/22

- osady neolityczne

Budzyń, stan. 4, ob. 42-28/48

- osady neolityczne

Budzyń, stan. 28, ob. 42-28/42

- osada kultury łużyckiej

Grabówka, stan. 2, ob. AZP 42-27/5

- osada z okresu neolitu, kultury łużyckiej, z okresu wpływów rzymskich, wczesnego średniowiecza

Prosna, stan. 4, ob. AZP 42-27/29

- osada z okresu neolitu, kultury łużyckiej, z okresu wpływów rzymskich

Prosna, stan. 8, ob. AZP 42-27/33

- osada kultury łużyckiej

Prosna, stan. 12, ob. AZP 42-27/37

- osady neolityczne

Prosna, stan. 2, ob. AZP 42-27/56

- osady neolityczne

Kąkolewice, stan. 4, ob. AZP 41-28/35

- osada?, cmentarzysko? ludności kultury łużyckiej

Podstolice, stan. 9, ob. AZP 41-28/18

- osada ludności kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich

Baza stanowisk archeologicznych wytypowanych do wpisu do rejestru zabytków powinna być systematycznie aktualizowana w miarę rozpoznania archeologicznego gminy.

W przypadku każdego z podanych wyżej stanowisk konieczne jest przeprowadzenie szczegółowej inwentaryzacji materiału archeologicznego na powierzchni oraz wykonanie badań weryfikacyjno – sondażowych, które pozwolą sprecyzować ich zasięg. Ostateczne decyzje związane z wyborem stanowisk archeologicznych przeznaczonych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy, Wojewódzki Konserwator Zabytków podejmie po wykonaniu drugiego etapu rozpoznania powierzchniowego w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski.

6.3. Respektowanie wyznaczonych stref ochrony stanowisk archeologicznych wraz z zapisem zapewniającym prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego

Wyznaczanie stref ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych, respektowanych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych gminy oraz wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych: „Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicz-

nych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”

6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami zawartych w punkcie 5.

6.4.1. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy Budzyń

Obiektem wpisanym do rejestru zabytków stanowiącym własność Gminy Budzyń jest cmentarz ewangelickim z 2 poł. XIX w. w miejscowości Wyszynki. Zarówno wobec tego cmentarza jak i pozostałych znajdujących się na terenie gminy Budzyń należy zaplanować działanie zmierzające do poprawy istniejącego stanu poprzez sukcesywne porządkowanie terenów cmentarnych.

6.4.2. Obiekty niebędące własnością gminy Budzyń

Pozostałe obiekty wpisane do rejestru zabytków stanowią własność:

- kościoły – własność parafii rzymsko – katolickich;
- budynki mieszkalne – własność prywatna;
- wiatrak – własność prywatna, jednakże jego remont w latach 2004/2005 przeprowadzony został z inicjatywy i przy dużym udziale Gminy Budzyń. Ponadto należy ogrodzić teren i umieścić przed nim tablicę informacyjną dotyczącą jego pierwotnego przeznaczenia i historii;
- cmentarz ewangelicki w Budzynie stanowi własność parafii ewangelicko – augsburskiej;
- park dworski – własność spółki z o.o.

Z uwagi na fakt iż w/w obiekty nie są własnością gminy Budzyń w związku z czym gmina nie ma możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad tymi zabytkami, a co za tym idzie wpływać na sposób ich użytkowania. Natomiast działania pośrednie wynikające z ustawy jak również polityki gminy Budzyń polegają na:

- prowadzeniu edukacji na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych na terenie Gminy w zakresie informacji o zasobie zabytków i krajobrazu kulturowego regionu oraz możliwościach ich ochrony
- promowaniu wśród mieszkańców gminy i przybywających tu gości najcenniejszych zabytków
- wspieraniu przy współudziale Urzędu Ochrony Zabytków poczynań związanych z właściwym utrzymaniem i zagospodarowaniem zabytków i ich otoczenia
- określaniu przy sporządzaniu dokumentów planistycznych warunków i sposobów ochrony zabytków wpisanych do rejestru zabytków jak również figurujących w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej związanej z problematyką zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych na terenie gminy Budzyń (ewidencja gminna)

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych.

Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty mające do czynienia z obiektami zabytkowymi, w tym także na mieszkańców, tak by wywołać ich pożądane zachowanie prowadzące do realizacji zamierzonych celów.

Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Budzyń wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, koordynacji, społeczne oraz instrumenty kontrolne.

- Instrumenty prawne
  - a) dokumenty wydawane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych
  - b) programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego
  - c) uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem zagadnień ochrony zabytków
  - d) wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków z terenu gminy, które powinny być objęte ochroną prawną
- Instrumenty finansowe
  - a) dotacje
  - b) subwencje
  - c) dofinansowania
  - d) programy uwzględniające finansowanie z funduszy Unii Europejskiej
- Instrumenty koordynacji
  - a) strategie rozwoju gminy
  - b) plany rozwoju lokalnego
  - c) programy prac konserwatorskich
  - d) programy ochrony środowiska
  - e) studia i analizy, koncepcje
  - f) plany rewitalizacji
- Instrumenty społeczne
  - a) edukacja kulturowa
  - b) informacja
  - c) współpraca
  - d) współdziałanie z organizacjami społecznymi
- Instrumenty kontrolne
  - a) utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy Budzyń Zespołu Koordynującego pracami realizującymi poszczególne zadania wynikające z ustaleń niniejszego programu.

W skład zespołu wchodzi pracownicy Urzędu Gminy Budzyń:

1. Wójt Gminy Budzyń – Marcin Sokołowski
  2. Sekretarz Gminy – Bogusław Gniła
  3. Inspektor ds. planowania przestrzennego i inwestycji – Hubert Barczak
  4. Inspektor ds. ochrony środowiska i gospodarki wodno – ściekowej – Przemysław Łasecki
- b) aktualizacja bazy danych ewidencji gminnej
- c) monitoring stanu środowiska kulturowego.
8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt Gminy Budzyń zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Gminy.

Do wykonania powyższego zadania utworzono Zespół Koordynujący monitorujący „Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Budzyń na lata 2008 – 2011” poprzez analizę stopnia jego realizacji.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Obowiązek dbania o stan zabytków ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na właścicieli i posiadaczy zabytków.

Wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są zewnętrzne źródła dofinansowania udzielane zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami.

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (www.mkidn.gov.pl) w ramach programu operacyjnego „Dziedzictwo Kulturowe” realizowane przez 6 priorytetów:
  1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomości i ruchomych
  2. Rozwój instytucji muzealnych
  3. Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju
  4. Ochrona zabytków archeologicznych
  5. Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego
  6. Ochrona zabytkowych cmentarzy

- Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków (wosz.bip-i.pl/public) – dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków
- Samorząd Województwa Wielkopolskiego (www.bip.umww.pl) – budżet województwa wielkopolskiego przewiduje środki na pomoc finansową ukierunkowaną na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych zarówno jednostkom sektora finansów publicznych jak również pozostałym jednostkom.
- Fundusz Kościelny (www.mswia.gov.pl) – dotacje udzielane wyłącznie na remonty i konserwacje zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt. Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących, wyposażenia obiektów sakralnych oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz. Podmiotami uprawnionymi do otrzymania środków Funduszu Kościelnego są:
  1. osoby prawne Kościoła Katolickiego;
  2. osoby prawne innych kościołów i związków wyznaniowych działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych;
  3. osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych wpisanych do rejestru kościołów i związków wyznaniowych, o którym mowa w art. 30 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz.U. z 2005 Nr 231, poz. 1965, z późn. zm.)
- Starostwo Powiatowe w Chodzieży – na podstawie Uchwały Nr XL/235/2006 Rady Powiatu Chodzieskiego z dnia 29 czerwca 2006 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.
- Ponadto istnieją możliwości zdobywania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych Unii Europejskiej.

Uwaga:

W/w źródła finansowania są wskazówką dla użytkowników obiektów zabytkowych i przedstawicieli władz samorządowych w jakich instytucjach można pozyskiwać środki na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.

¹ Informacje ze strony internetowej gminy - www.budzyn.pl